

ดอกโบตั๋นที่ลั่วหยาง

ดอกโบตั๋นมีชื่อเสียงเลื่องลือในความงามจนมีภาพวาดทั้งในอดีตและปัจจุบันในจีน ยุโรป และทวีปอเมริกามากมาย เนื่องจากเป็นพืชพื้นเมืองของเอเชีย ยุโรป และบริเวณตะวันตกของทวีปอเมริกาเหนือ เมื่อมีคำเล่าลือเช่นนั้น เพื่อนๆ และผมจึงตามไปดูกันที่เมืองลั่วหยาง (Luoyang) เมื่อปลายสงครามที่ผ่านไป

เราไปกัน ๒๐ คน หญิงเกือบทั้งหมด สนุกสนานมาก เพราะเป็นคนในวัยเดียวกัน รู้จักกันตั้งแต่ชั้นมัธยมปลายเมื่อ ๕๐ ปีก่อน ในช่วงก่อนเดินทางผู้เขียนแอบไม่ค่อยแน่ใจนักว่าจะไปกันรอดหรือไม่ เพราะจากไลน์ที่เขียนถึงกันนั้นรู้สึกว่าจะมีความหวานไหวกันหลายเรื่อง แต่เมื่อไปกันแล้วไม่มีปัญหาใดๆ เลย ทุกคนเดินกันทันทาน กระจกกระจง (ถึงแม้บางคนจะช้าหน่อย) โดยเฉพาะตรงใกล้ร้านขายของ ทุกคนมีรถจักรยานที่ตรงกันอยู่อย่างน้อยสองอย่างคือ เข้าห้องน้ำกับถ่ายรูป โดยเฉพาะกับดอกโบตั๋น (แถมติดดอกโบตั๋นเทียบบนผมกันเต็มพิกัดเพื่อถ่ายรูปอีกด้วย หลานยายหลานย่าเห็นรูปแล้วงันกันเป็นแถว)

ดอกโบตั๋นกับดอกท้อนั้นแตกต่างกัน โบตั๋นคือ peony ซึ่งเป็นดอกไม้ดอกใหญ่ มีกลีบเป็นชั้นๆ ซ้อนกัน ส่วนดอกท้อคือ plum flower ซึ่งเป็นดอกช่อออกชมพู และก็ต่างจากดอกซากุระหรือดอกเชอร์รี่ซึ่งเป็นช่อออกชมพูขาวเช่นเดียวกัน (ลูกเชอร์รี่ไม่ได้มาจากซากุระ)

ดอกโบตั๋นเป็นดอกไม้ที่คนจีนรำลึกกันในความงาม มีบทกวีที่กล่าวถึงความงามมากมาย โดยเฉพาะในสมัยราชวงศ์ถัง (ค.ศ. ๖๑๘-๙๐๗) โบตั๋นมีถึงกว่า ๔๐ พันธุ์ ที่มีสีเดียว ได้แก่ แดง เหลือง ชมพู ขาว จนกระทั่งถึงผสมหลายสีในดอกเดียวกัน โบตั๋นเป็นไม้พุ่มที่มีผู้นิยมปลูกกันมากที่สุดในสวนที่ปลูกพันธุ์หนึ่งดอกของมันเป็นที่ชื่นชอบของผู้คนมานับพันปี

ดอกโบตั๋นไม่ใช่ดอกไม้ประจำชาติจีน ในปี ๑๙๐๓ ในสมัยราชวงศ์ชิงมีการประกาศให้ดอกโบตั๋นเป็นดอกไม้ประจำชาติ แต่ในปี ๑๙๒๕ สมัยรัฐบาลจีนยุคใหม่ (ราชวงศ์ชิงล้มไปตั้งแต่ ๑๙๑๒) ประกาศให้ดอกท้อเป็นดอกไม้ประจำชาติเนื่องจากโยงใยกับหลักสามประการของอดีตประธานาธิบดีซุนยัดเซิน ซึ่งได้แก่ nationalism / democracy และ the livelihood of the people

ต่อมาได้หันในปี ๑๙๖๔ ได้ประกาศให้ดอกท้อเป็นดอกไม้ประจำชาติ ในปี ๑๙๘๔ สมาคมผู้ปลูกดอกไม้ของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้พยายามผลักดันให้ดอกโบตั๋นเป็นดอกไม้ประจำชาติ แต่ทางการก็เก็บเรื่องไว้เงียบ ในปี ๒๐๐๓ ก็มีกระบวนการเลือกดอกไม้ประจำชาติอีกครั้ง แต่ก็เงียบไปอีกครั้ง จนกระทั่งบัดนี้จีนก็ยังไม่มีดอกไม้ประจำชาติทางการ การเมืองเรื่องดอกไม้โบตั๋นจึงน่าสนใจ เพราะครั้งนั้นจะเลือกดอกไม้ประจำชาติซึ่งถูกโค่นล้มไปก็เลือกไปแล้วในปี ๑๙๐๓ ครั้นจะเลือกดอกท้อก็ถูกโค่นล้มไปแล้ว และคงมีคนจีนไม่พอใจโดยเฉพาะบริเวณเมืองลั่วหยาง ซึ่งอยู่ใกล้เมืองซีอานแหล่งวัฒนธรรมเก่าแก่และมีประชาชนชื่นชอบดอกโบตั๋นอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้น จึงไม่ตัดสินใจ ทั้งไว้ให้คนรุ่นต่อไปรับภาระ ดังแนวคิดของเติ้งเสี่ยวผิงเกี่ยวกับเรื่องที่เกิดถกกันไม่ได้และไม่ถึงขนาดคอขาดบาดตาย

ดอกโบตั๋นไม่ใช่ดังเฉพาะในจีนเท่านั้น รัฐสภาอินเดียนำของสหรัฐอเมริกาออกกฎหมายให้ดอกโบตั๋นเป็นดอกไม้ประจำรัฐตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๕๖ แทน zinnia (ดอกบานชื่น) ที่เป็นมาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๓๑

คนจีนเรียกดอกโบตั๋นว่า “หมู่ตาน” ชื่อโบตั๋นในภาษาไทยนั้นมาจาก

ชื่อดอกไม้ในภาษาญี่ปุ่นว่า “โบะตัง” ไม่เป็นที่ชัดเจนว่าคนไทยเรียกว่าโบตั๋นกันมาตั้งแต่สมัยไหน หรือเพี้ยนมาจาก “หมู่ตาน” ก็เป็นไปได้ (ขนาดชื่อของ “เฮนรี เบอร์นี่” ทูตอังกฤษเดินทางมาไทยในสมัยรัชกาลที่ ๓ คนไทยยังเรียกว่า “หันแดร์ บาร์นี่”

โบตั๋นมีได้งามแต่รูปเท่านั้น หากหลายพันธุ์มีกลิ่นหอมและรุ่มรวยในสรรพคุณทางยามานับพันปี ทั้งเมล็ด เปลือก ราก ใบ คนจีนใช้เป็นสมุนไพรประจำบ้าน เช่นเดียวกับ charlemagne ในประวัติศาสตร์อังกฤษที่เป็นทั้งเพื่อนของหมอและคนปรองอองหลายส่วนประกอบของดินโบตั๋นลดใช้ รักษาการอักเสบ ปวดหัว ตัวร้อน รักษาอาการชัก ฯลฯ

ดอกท้อกับดอกโบตั๋นเป็นดอกไม้ที่แข่งกันกันมายาวนานในประวัติศาสตร์จีน โบตั๋นเป็นที่รู้จักกันในนามของ “ดอกไม้แห่งความมั่งคั่งและเกียรติยศ” “ราชาของดอกไม้” ในญี่ปุ่นเรียกโบตั๋น บางพันธุ์ว่า “นายกรัฐมนตรีของดอกไม้” ความนิยมโบตั๋นกระจายไปถึงเกาหลี ญี่ปุ่น (ดอกโบตั๋นกับสัตว์เป็นลายสักที่นิยมกันมากในญี่ปุ่น)

เอกสารของจีนกล่าวว่าการปลูกโบตั๋นเริ่มตั้งแต่เมื่อ ๑,๕๐๐-๔,๐๐๐ ปีก่อน เพื่อใช้เป็นสมุนไพร แต่มีการนำมาปลูกในสวนเพื่อความงามในสมัยจักรพรรดิ Yang (ค.ศ. ๖๐๕-๖๑๗) ของราชวงศ์สุ่ย ต่อมาในราชวงศ์ถัง (ค.ศ. ๖๑๘-๙๐๗) โบตั๋นได้รับความนิยมอย่างมาก มีการคัดสรรพันธุ์ที่งดงามมาปลูกในสวนของพระราชวัง

ในสมัยราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ. ๙๖๐-๑๒๗๙) การปลูกโบตั๋นได้กระจายไปทั่วประเทศ ลั่วหยางซึ่งเป็นเมืองหลวงของราชวงศ์นี้ได้กลายเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมการปลูกโบตั๋นตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ลั่วหยางมีอุณหภูมิที่หนาวเกินไป อีกทั้งอยู่ใกล้แหล่งน้ำจากแม่น้ำเหลืองและแม่น้ำเว่ย ไม่ห่างคลองที่เชื่อมต่อระหว่างเมืองไคฟิงกับหังโจวริมทะเล (จุดในสมัยราชวงศ์สุ่ย) และคลองที่เชื่อมต่อระหว่างเซียงไฮ้กับเทียนจิน (จุดในสมัยราชวงศ์หยวน ค.ศ. ๑๒๗๙-๑๓๖๘) ฯลฯ ลั่วหยางจึงเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญระหว่างการคมนาคมในประเทศกับเส้นทางสายไหมที่เชื่อมต่อไปต่างประเทศ

ลั่วหยางเป็นหนึ่งในเจ็ดของเมืองเก่าแก่ของจีน เป็นบริเวณที่เป็นเมืองหลวงของ ๑๓ ราชวงศ์ตลอดระยะเวลายาวนานถึง ๕,๐๐๐ ปี เป็นเมืองนำท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ นอกเหนือจากการเป็นเมืองหลวงการปลูกโบตั๋นของโลกแล้ว

แอมสเตอร์ดัมมีดอกทิวลิป อังกฤษมีดอกกุหลาบ จีน (ลั่วหยาง) ก็มีดอกโบตั๋น เป็นสัญลักษณ์สำคัญแก่โลก (ไทยคือไปอางมีดอกเบญจมาศ) ภาพเขียนดอกโบตั๋นไม่ว่าโดยจิตรกรจีน ยุโรป หรืออเมริกัน ไม่ว่าในสไตล์ใดจับตาจับใจเสมอด้วยความงามจากความซับซ้อนของกลีบ และความหลากหลายของสี

ทุกปีดอกโบตั๋นจะบานประมาณครึ่งหลังของเดือนเมษายนเท่านั้น เมืองลั่วหยางจัดนิทรรศการทุกปีระหว่าง ๑๕-๒๕ เมษายน ถ้าอยากดูดอกโบตั๋นบานอย่างงดงามเต็มที่โดยไม่ชอกช้ำ ไม่มีใครบุกเข้าไปกอด จับ-ลูบคลำ รวมทั้งถ่ายรูปแบบประชิดดอกและถ่ายต้นแล้ว ควรไปตั้งแต่ต้นฤดูฤดูใบไม้ผลิหรือก่อนหน้าด้วยซ้ำ เพราะมีสวนดอกโบตั๋นเอกชนให้ชมอีกหลายแห่ง

ดอกโบตั๋นงามจริง ๆ ครับ แต่ต้องเตรียมตัวไปด้วยสปิริตของการต่อสู้ในทุกเรื่องตั้งแต่ เข้าแถว ขึ้นรถ เข้าห้องน้ำ ทานอาหาร ฯลฯ เพราะมีจำนวนคนมากจริง ๆ ที่ต้องการสิ่งเดียวกับพวกเรา (ก)